

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

DOI: <https://doi.org/10.26565/1684-8489-2024-2-04>

УДК 351.82:004.94(477):338.1

Дунаєв Ігор Володимирович,
доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри економічної політики та менеджменту
навчально-наукового інституту "Інститут державного управління"
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна

e-mail: i.dunaev@karazin.ua

<https://orcid.org/0000-0002-0790-0496>

Луговенко Наталія Вікторівна,
кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри економічної політики та менеджменту
навчально-наукового інституту "Інститут державного управління"
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна

e-mail: nata_vict@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0003-0386-7630>

Гришина Наталія Михайлівна,
кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри права, національної безпеки та європейської інтеграції
навчально-наукового інституту "Інститут державного управління"
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна

e-mail: grishina@karazin.ua

<https://orcid.org/0000-0002-3125-6741>

МАКРОЕКОНОМІЧНІ ЕФЕКТИ ЦЕНТРАЛІЗОВАНИХ І ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНИХ ЦИФРОВИХ ПЛАТФОРМ ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ В УКРАЇНІ

Анотація. Стаття досліджує макроекономічні ефекти від розвитку централізованих і децентралізованих цифрових платформ та їх роль у відновленні ділової активності в Україні.

Як цитувати: Дунаєв І. В., Луговенко Н. В., Гришина Н. М. Макроекономічні ефекти централізованих і децентралізованих цифрових платформ для відновлення ділової активності в Україні. *Актуальні проблеми державного управління*. 2024. № 2 (65). С. 63–82. DOI: <https://doi.org/10.26565/1684-8489-2024-2-04>

In cites: Dunayev, I.V., Lugovenko, N.V., Gryshina, N.M. (2024). Macroeconomic effects of centralized and decentralized digital platforms for business activities recovery in Ukraine. *Pressing Problems of Public Administration*, 2 (65), 63–82. DOI: <https://doi.org/10.26565/1684-8489-2024-2-04> [in Ukrainian].

© Дунаєв І. В., Луговенко Н. В., Гришина Н. М., 2024

 This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0

ISSN 1684-8489. *Pressing Problems of Public Administration*, 2024, № 2 (65)

63

Автори аналізують трансформаційний вплив платформ на традиційні галузі економіки, ринок праці та систему публічного управління. Особлива увага приділяється синергії платформ з іншими цифровими технологіями, такими як штучний інтелект, аналітика великих даних та Інтернет речей. На прикладі традиційної автомобільної промисловості розглядаються зміни бізнес-моделей під впливом концепції "мобільність як послуга" та шерінгової економіки. Автори також досліджують феномен ізоморфізму політики, коли політичні інститути починають наслідувати логіку функціонування платформ. На основі аналізу міжнародного досвіду та українських кейсів платформізації роздрібної торгівлі, транспорту та фінансових послуг, автори пропонують рекомендації щодо державної політики стимулювання розвитку платформної економіки в Україні. Зокрема, наголошується на необхідності адаптації регуляторного середовища, розвитку цифрової інфраструктури та навичок, підтримки вітчизняних інновацій та забезпечення інклюзивності платформних сервісів. Стаття має міждисциплінарний характер і буде цікавою для дослідників, політиків та практиків, які займаються питаннями цифрової трансформації економіки та суспільства.

Ключові слова: інформаційні платформи, національна економіка, платформна економіка, публічне врядування, відновлення України, відбудова

Постановка проблеми. Актуальність обраної теми і особливо свідомої практичної участі буквально на наших очах набуває значного і майже критичного значення в умовах стрімкої цифрової трансформації світової економіки і однозначно очікуваного швидкого глобального "переділу", який нас очікує у найближчі 4–7 років. Період 2022–2024 років характеризується майже безпрецедентним зростанням впливу платформних рішень на економічні процеси всіх рівнів, що призводить до фундаментальних змін у структурі ВВП, зайнятості та міжнародної торгівлі. За даними Світового банку, частка цифрової економіки у світовому ВВП зростає з 15,5 % у 2016 році до понад 25 % у 2023 році, причому значну частину цього зростання забезпечили саме цифрові платформи [12]. Експерти прогнозують, що до 2025 року платформна економіка може створити додаткову вартість у розмірі 2,7 трлн доларів США, що еквівалентно 3,2 % глобального ВВП [10].

У контексті публічного управління та макроекономіки, ключовими трендами 2022–2024 років стали: 1) ще більше прискорення цифрової трансформації публічного сектору, де впровадження платформних рішень у сферу надання публічних послуг призвело до підвищення ефективності державного управління на 15–20 % за оцінками ОЕСР; 2) розвиток централізованих цифрових валют центральних банків (CBDC), з понад 80 % центральних банків світу, що активно досліджують або впроваджують CBDC, що потенційно може змінити монетарну політику та фінансову стабільність на глобальному рівні; 3) експоненціальне зростання децентралізованих фінансів (DeFi) на базі блокчейн-технологій, загальна вартість активів у яких збільшилась з 15 млрд доларів у 2020 році до понад 100 млрд доларів у 2023 році, створюючи нові виклики для регуляторів та традиційних фінансових інституцій [1].

Принаймні ці тренди формують безальтернативний напрямок розвитку, де інтеграція в платформну економіку стає критичним фактором конкурентоспроможності як для окремих підприємств, так і для національних економік в цілому. За прогнозами Всесвітнього економічного форуму (2021 р.), до 2025 року понад 60 % глобального ВВП буде цифровізовано, причому значна частина цієї цифровізації відбуватиметься саме через платформні моделі. Це створює як виклики, так і можливості для малого і середнього бізнесу, особливо в країнах, що розвиваються, включаючи Україну [1].

Вибуховий ефект від комбінованого використання цифрових технологій у рамках платформної економіки проявляється у створенні нових ринків та трансформації існуючих. Синергія між штучним інтелектом, Інтернетом речей, великими даними та блокчейном дозволяє платформам досягати безпрецедентних рівнів ефективності та персоналізації. Наприклад, використання штучного інтелекту в e-commerce (а вже згодом буде і “цифрова комерція”, а не просто електронна комерція) платформах підвищує конверсію на 30-50 %, а впровадження IoT в логістичні платформи знижує операційні витрати на 15-20 %. Для України, де цифрова економіка за оцінками Міністерства цифрової трансформації становить лише 4–5 % ВВП, потенціал зростання через адаптацію платформних рішень є колосальним.

З точки зору публічного управління, розвиток цифрових платформ вимагає нових підходів до регулювання та стимулювання інновацій. Необхідно знайти баланс між забезпеченням конкуренції, захистом прав споживачів та стимулюванням інновацій. Недавній (2020–2023 рр.) досвід ЄС з розробки і впровадженням фундаментальних за своєю суттю євروهегламентів Digital Services Act (DSA) [7] та Digital Markets Act (DMA) [6] демонструє комплексний підхід до регулювання цифрових платформ, який може бути адаптований в українських реаліях. Таким чином, дослідження макроекономічних ефектів централізованих і децентралізованих цифрових платформ та їх впливу на відновлення ділової активності в Україні є високо актуальним і має значну наукову та практичну цінність. Розуміння цих процесів дозволить розробити ефективні стратегії адаптації до нових економічних реалій та максимізувати переваги платформної економіки для сталого розвитку України.

Огляд сучасної літератури за темою дослідження характеризується мультидисциплінарним підходом, охоплюючи економіку, публічне управління, право, технології та економічну соціологію. Провідні світові дослідницькі центри, такі як Центр Стіглера у США, OECD [15], Всесвітній економічний форум [20; 17], ЮНКТАД [18] фокусуються на вивченні мережевих ефектів, економіки спільного користування та трансформації ринків праці під впливом платформізації. Особлива увага приділяється аналізу впливу платформ на продуктивність праці, інновації та конкуренцію [10; 9; 5; 8; 11]. У європейському контексті, значний обсяг досліджень присвячено оцінці впливу регуляторних ініціатив, таких як Digital Services Act (DSA) та Digital Markets Act (DMA) [1] і при цьому майже завжди охоплюється ще й штучний інтелект, пропонуючи читачам думку що майбутнє платформ і штучного інтелекту майже спільне і дуже тісно пов'язане між собою [16], на розвиток платформної економіки. Ці дослідження підкреслюють необхідність балансу між стимулюванням інновацій та захистом прав споживачів і малого бізнесу. Китайський досвід регулювання платформ у 2019–2024 роках також привертає значну увагу дослідників, особливо в контексті впливу державного втручання на динаміку ринку та інноваційний потенціал платформ [10].

Значна увага приділяється ролі децентралізованих платформ на основі блокчейну у розвитку альтернативних моделей фінансування, таких як краудфандинг, краудінвестинг та токенизація активів [2]. Ці інновації розглядаються як інструмент демократизації доступу до капіталу та стимулювання підприємництва. Вплив платформ на ринок праці та зайнятість є ще одним ключовим напрямком досліджень. Науковці вивчають розвиток гіг-економіки, зміну структури зайнятості та потребу в нових цифрових навичках [3; 4]. Особлива увага приділяється соціальним ризикам та необхідності адаптації систем соціального захисту до нових реалій.

Українські дослідники зосереджуються на адаптації глобальних трендів до національних реалій, досліджуючи потенціал цифрових платформ для прискорення економічного розвитку та інтеграції в глобальні ланцюжки створення вартості [10]. Значна увага приділяється ролі державної політики у стимулюванні розвитку платформної економіки та підтримці малого і середнього бізнесу. Таким чином, огляд сучасної літератури демонструє високу актуальність та науково-практичну значимість дослідження макроекономічних ефектів цифрових платформ. Мультидисциплінарний підхід дозволяє комплексно оцінити вплив платформізації на різні аспекти економічного і соціального життя та розробити ефективні стратегії адаптації на національному та глобальному рівнях.

Використана методологія. Дослідження базується на комплексному аналізі макроекономічних ефектів цифрових платформ через використання різних методологічних підходів, що поєднують елементи системного, порівняльного та функціонального аналізу. Перш за все, було застосовано системний аналіз, який дозволив розглядати цифрову платформну економіку як динамічну, взаємопов'язану систему. Такий підхід допомагає виявити ключові взаємодії між економічними, технологічними, соціальними та правовими аспектами, що впливають на розвиток цифрових платформ та їх впровадження в макроекономічні процеси України.

Контент-аналіз політик та регулювань був спрямований на вивчення нормативної бази, що впливає на розвиток цифрових платформ, особливо в контексті регуляторних ініціатив і міжнародних стандартів. Важливу увагу було приділено аналізу українського законодавства у світлі європейських практик та директив ЄС. Кейс-стаді підхід дозволив дослідити конкретні приклади використання цифрових платформ у таких секторах, як сільське господарство, промисловість та торгівля, що допомогло глибше зрозуміти ефекти їх впровадження на місцевому рівні та з точки зору макроекономічних процесів. На додаток до цього, застосовано функціональний аналіз, який дозволив проаналізувати вплив цифрових платформ на трансформацію традиційних економічних функцій, таких як виробництво, розподіл та споживання. Увага приділялася змінам у структурі ринків та новим моделям фінансування, які виникли під впливом цифрових платформ.

Інформаційною базою дослідження є праці переважно зарубіжних науковців і аналітичні звіти міжнародних організацій, законодавчі акти України та ЄС. Поєднання різних методів дослідження дозволяє всебічно проаналізувати феномен платформної економіки та його вплив на економічний розвиток і ділову активність в Україні в контексті глобальних трансформаційних процесів.

Мета і завдання дослідження. Метою є критичне узагальнення макроекономічних ефектів централізованих і децентралізованих цифрових платформ та розробка рекомендацій щодо їх використання для відновлення ділової активності в Україні в умовах післявоєнного розвитку. Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

1) поглибити розуміння синергії між інформаційними централізованими і децентралізованими платформами з іншими цифровими технологіями, такими як штучний інтелект, аналітика великих даних та Інтернет речей (IoT) контексті макроекономічних ефектів;

2) уточнити вплив платформ на трансформацію традиційних галузей, таких як автомобільна промисловість, в контексті скорочення ринку нових авто і переходу до моделі "мобільність як послуга".

Виклад основного матеріалу. Інформаційні платформи, як централізовані, так і децентралізовані на основі блокчейн, стали упевнено невід’ємною частиною сучасної економіки і нашого побуту, трансформуючи традиційні бізнес-моделі, створюючи нові ринки та впливаючи на макроекономічні процеси. Їх роль у формуванні економічного ландшафту та суспільних відносин стає дедалі більш значущою, особливо в контексті відновлення ділової активності після кризових явищ, таких як пандемія COVID-19 та наслідки російсько-української війни.

Концептуально платформну економіку можна розглядати як новий етап розвитку капіталізму, що характеризується зміщенням акценту з виробництва товарів та послуг на створення технологічної інфраструктури для взаємодії економічних агентів. Платформи виступають як посередники, що забезпечують зв’язок між виробниками та споживачами, постачальниками та клієнтами, роботодавцями та працівниками. Вони створюють умови для реалізації мережевих ефектів, коли цінність платформи зростає зі збільшенням кількості користувачів, а також для зниження транзакційних витрат та асиметрії інформації. Водночас, платформна економіка породжує нові форми економічної влади та контролю, які базуються на володінні даними та алгоритмами. Платформи акумулюють величезні масиви даних про поведінку та переваги користувачів, які стають джерелом конкурентних переваг та ринкової влади. Вони також використовують алгоритми для персоналізації послуг, ціноутворення та управління репутацією учасників, що може призводити до дискримінації та маніпуляцій. Найгостріша критика цифрових платформ виходить далеко за межі їхньої антиконкурентної поведінки і стосується самих основ суспільних цінностей та захисту прав людини. Коли платформені компанії досягають домінуючих позицій на ринку, їхня стратегія збору та аналізу даних через процес “датифікації” викликає значні етичні запитання [14]. Користувачі не повинні бути лише джерелами даних, а платформи не мають право маніпулювати ними для обмеження їхньої здатності приймати обґрунтовані рішення чи приймати їх всупереч власним інтересам.

З точки зору макроекономічних ефектів, розвиток платформної економіки має потенціал для стимулювання економічного зростання, підвищення продуктивності та конкурентоспроможності. Як загальновідомо, інформаційні платформи дозволяють дуже суттєво оптимізувати використання ресурсів і часу, автоматизувати процеси та персоналізувати взаємодію з клієнтами, що створює передумови для зростання ефективності та інноваційності бізнесу. Вони також сприяють розвитку малого та середнього підприємництва, надаючи доступ до глобальних ринків та радикально зменшуючи технічні, адміністративні, культурні і фінансові бар’єри входу на них. Серед головних макроекономічних ефектів можна виділити такі:

1) Підвищення продуктивності та ефективності економіки. Це можливо тому, що платформи дозволяють оптимізувати використання ресурсів, зменшувати транзакційні витрати та підвищувати швидкість обміну інформацією та взаємодії між економічними агентами. Це створює передумови для зростання продуктивності праці, капіталу та інновацій. За оцінками MGI, розвиток цифрових платформ може забезпечити додатковий приріст глобального ВВП на рівні 1,5-2,5% до 2030 року.

2) Розвиток інноваційного потенціалу та створення нових ринків. Платформна економіка формує нові підходи до організації бізнесу, виробництва

товарів та послуг, а також їх розповсюдження та споживання. Платформи створюють простір для експериментів та тестування нових ідей та бізнес-моделей, сприяють розвитку стартапів та залученню інвестицій. Це прискорює інноваційні процеси та дозволяє швидко масштабувати успішні рішення на глобальному рівні.

3) Трансформація ланцюгів створення вартості та зміна структури ринків. Платформи змінюють традиційні уявлення про межі компаній та галузей, створюючи нові форми організації економічної діяльності. Вони дозволяють дезагрегувати виробничі процеси та оптимізувати ланцюги постачання, забезпечуючи більшу гнучкість та адаптивність бізнесу. Водночас, платформи можуть призводити до концентрації ринкової влади та монополізації окремих секторів економіки.

4) Зміни на ринку праці та зайнятості. Розвиток платформної економіки створює нові моделі організації праці та трудових відносин, такі як гіг-економіка, фріланс, краудсорсинг тощо. Це розширює можливості для самозайнятості, віддаленої роботи та участі в глобальних проєктах. Водночас, платформізація може призводити до прекарізації праці, зниження соціальних гарантій та посилення нерівності доходів. Виникає потреба в адаптації систем соціального захисту та регулювання трудових відносин до нових реалій.

5) Вплив на міжнародну торгівлю та глобальні ланцюги створення вартості. Платформи сприяють розвитку електронної комерції та цифрової торгівлі, зменшуючи бар'єри для виходу на глобальні ринки. Вони дозволяють малому та середньому бізнесу брати участь у міжнародних транзакціях, знаходити нових партнерів та клієнтів. Водночас, платформізація може призводити до зміни структури міжнародної торгівлі, перерозподілу доданої вартості в глобальних ланцюгах та загострення конкуренції між країнами за контроль над платформами та даними.

Трансформаційний вплив платформ на традиційні галузі економіки найчастіше у науковій західній літературі описується з точки зору теорії трансакційних витрат, теорії двосторонніх ринків та теорії інноваційного підприємництва. Так, згідно з теорією трансакційних витрат (Рональд Коуз та Олівер Вільямсон), фірми існують для мінімізації витрат на здійснення економічних транзакцій, таких як пошук інформації, ведення переговорів та укладання контрактів. Платформи, завдяки використанню цифрових технологій та алгоритмів, дозволяють значно знизити ці витрати, що призводить до зміни меж фірм та ринків. Зокрема, платформи дозволяють дезагрегувати виробничі процеси та оптимізувати ланцюги створення вартості, що веде до появи нових форм організації економічної діяльності, таких як краудсорсинг, гіг-економіка, спільне споживання тощо. Це кардинально змінює традиційні бізнес-моделі та створює можливості для підвищення ефективності та інноваційності бізнесу.

Далі, трансформаційний вплив платформ на галузі економіки можна пояснити з точки зору теорії двосторонніх ринків (Жан Тіроль та Жан-Шарль Рош). Згідно з цією теорією, платформи виступають як посередники, що з'єднують дві або більше групи користувачів, які отримують вигоди від взаємодії один з одним. При цьому, платформи використовують особливі стратегії ціноутворення та управління, щоб збалансувати попит та пропозицію з різних боків ринку та максимізувати загальну цінність екосистеми. Це дозволяє платформам швидко досягати критичної маси користувачів та створювати

потужні мережеві ефекти, що призводить до концентрації ринкової влади та домінування окремих платформ в певних галузях. Наприклад, платформа Uber, завдяки ефективному зіставленню попиту та пропозиції на ринку таксі, змогла швидко завоювати значну частку ринку та потіснити традиційних гравців. Водночас, теорія двосторонніх ринків дозволяє пояснити і потенційні ризики платформізації, такі як монополізація, зловживання ринковою владою та негативні зовнішні ефекти.

Водночас, усунення посередників та зменшення транзакційних витрат має неоднозначні наслідки для економіки та суспільства. З одного боку, це сприяє демократизації доступу до ринків та розширенню економічних можливостей для малого і середнього бізнесу, а також для споживачів. Платформи дозволяють невеликим компаніям та індивідуальним підприємцям виходити на глобальні ринки, знаходити нових клієнтів та партнерів, а також отримувати доступ до фінансових та інших ресурсів. Це стимулює розвиток підприємництва, інновацій та конкуренції, що в кінцевому підсумку сприяє економічному зростанню та підвищенню добробуту суспільства.

З іншого боку, усунення посередників та зменшення транзакційних витрат може мати негативні наслідки для окремих галузей та професій, які традиційно виконували функції посередництва та координації економічної діяльності. Наприклад, розвиток платформ електронної комерції, таких як Amazon або Alibaba, призвів до скорочення кількості традиційних роздрібних магазинів та робочих місць в сфері торгівлі. Аналогічно, поширення платформ замовлення таксі, таких як Uber або Lyft, спричинило зменшення доходів та погіршення умов праці для традиційних таксистів. Це створює нові виклики для ринку праці та системи соціального захисту, які мають адаптуватися до нових реалій платформної економіки.

Крім того, усунення посередників та зменшення транзакційних витрат може призводити до концентрації ринкової влади в руках окремих платформ, які контролюють доступ до ринків та дані про користувачів. Це створює ризики монополізації та зловживання домінуючим становищем, що може негативно впливати на конкуренцію, інновації та добробут споживачів. Наприклад, платформа Amazon, яка контролює близько 40% ринку електронної комерції в США, неодноразово звинувачувалася в недобросовісній конкуренції та використанні даних про продажі сторонніх продавців для просування власних товарів. Аналогічні проблеми виникають і в інших галузях, де домінують платформи, такі як пошукові системи (Google), соціальні мережі (Facebook) або операційні системи (Apple, Google).

Хоча платформізація економіки має значні позитивні економічні і культурні аспекти, вона також може призводити до негативних наслідків для суспільного добробуту, що викликає серйозні політичні занепокоєння. Наприклад, домінування цифрових платформ може впливати на зниження якості контенту, зменшення стимулів для інновацій, послаблення захисту даних і конфіденційності. Монополізація ринків, таких як новинні медіа, може негативно позначитися на якості інформації, її об'єктивності та плюралізмі. У відповідь уряди прагнуть взаємодіяти з платформами для захисту суспільних інтересів та забезпечення ефективного функціонування цифрової екосистеми.

Наочна глибока і масштабна платформізація економіки вже зараз створює нові виклики та ризики для національних економік. Окрім того, як було згадано вище, що вона може призводити до зменшення ролі традиційних га-

лузей та бізнес-моделей, які не встигають адаптуватися до цифрової трансформації і майже зникнути, слід також наголосити на тому, що комерційні централізовані платформи часто (прямо чи непрямо) використовують агресивні стратегії податкової оптимізації та виводять прибутки в низькоподаткові юрисдикції, що зменшує доходи державних бюджетів. А, як наслідок, концентрація ринкової влади в руках глобальних цифрових платформ може призводити до монополізації окремих секторів економіки та зменшення конкуренції.

Слід визнати, що платформізація економіки має значні наслідки для національного суверенітету та здатності держав регулювати економічні процеси на своїй території. Глобальні цифрові платформи часто діють поза межами національних кордонів та юрисдикцій, що ускладнює їх регулювання та оподаткування. Вони акумулюють значні обсяги даних про громадян різних країн, що може використовуватись для впливу на політичні процеси та суспільну думку. Платформи також можуть нав'язувати свої правила та стандарти щодо контенту, реклами, умов праці тощо, які не завжди відповідають національним інтересам та цінностям.

Відповідно, держави стикаються з необхідністю адаптації своїх регуляторних та інституційних механізмів до нових реалій платформної економіки. Це вимагає балансу між стимулюванням інновацій та захистом національних інтересів, між відкритістю до глобальних ринків та підтримкою локальних гравців. Деякі країни вдаються до протекціоністських заходів, таких як вимоги щодо локалізації даних чи обмеження доступу іноземних платформ до внутрішнього ринку. Інші намагаються створювати національні цифрові платформи та екосистеми, які б могли конкурувати з глобальними гравцями. У довгостроковій перспективі, успішна адаптація до платформної економіки вимагатиме від країн інвестицій в цифрову інфраструктуру, розвиток цифрових навичок та компетенцій, підтримку інноваційних екосистем та стартапів. Також необхідна міжнародна співпраця щодо регулювання діяльності глобальних цифрових платформ, щоб забезпечити справедливі умови конкуренції та захист прав громадян.

Ці виклики вимагають адаптації системи публічного управління та регулювання до нових реалій платформної економіки. З одного боку, необхідно створювати сприятливе середовище для розвитку платформ та інновацій, усуваючи зайві бар'єри та обмеження. З іншого боку, необхідно забезпечувати справедливу конкуренцію, захист прав споживачів та працівників, а також запобігати зловживанням ринковою владою з боку домінуючих платформ. Це вимагає розробки нових підходів до антимонопольного регулювання, оподаткування, захисту даних та інших аспектів функціонування платформної економіки.

Наприклад, в ЄС нещодавно були прийняті нові – безумовно, фундаментальні і резонансні – правила регулювання цифрових ринків (Digital Markets Act) та цифрових послуг (Digital Services Act), які мають на меті створити більш справедливі та прозорі умови конкуренції на цифрових ринках, посилити захист прав споживачів та забезпечити відповідальність платформ за контент та товари, що розповсюджуються через їх сервіси. Ці правила передбачають, зокрема, зобов'язання великих платформ надавати доступ до даних стороннім компаніям, забезпечувати сумісність з іншими сервісами, а також підвищувати прозорість алгоритмів та рекламних практик.

Інший важливий аспект трансформації традиційних галузей під впливом платформ стосується зміни характеру праці та трудових відносин. Платформи сприяють поширенню нових форм зайнятості, таких як фріланс, гіг-робота, краудсорсинг тощо, які характеризуються більшою гнучкістю, але меншою стабільністю та соціальним захистом. Це створює виклики для традиційних моделей регулювання ринку праці, які базуються на стандартних трудових договорах та гарантіях.

А що буде, якщо це не спрацює? Або ж чи стійкою буде нова “точка рівноваги” в умовах нових, значно більш зарегульованих державою ролей компаній цифрових платформ? Досягнення нової рівноваги та статус-кво в умовах платформізації дійсно вимагає адаптації регуляторного середовища та створення нових інституційних механізмів, які б забезпечували баланс між стимулюванням інновацій та захистом суспільних інтересів. Зокрема, необхідні заходи щодо забезпечення справедливої конкуренції, захисту прав споживачів та працівників платформ, а також запобігання зловживанням ринковою владою з боку домінуючих гравців. Водночас, надмірне регулювання платформної економіки буде гарантовано мати значні негативні наслідки, обмежуючи інновації та економічну активність: сьогодні користувача платформ є мінімум 50 % населення планети Земля, і ця кількість зростає щохвилини. Але є виключення: в умовах частково закритої національної економіки або довготривалого воєнного стану, жорстке регулювання приватних (особливо іноземних) платформ може призвести до їх витіснення з ринку та відкату до традиційних бізнес-моделей та організаційних форм. Тоді це матиме негативні наслідки для економічної ефективності, конкурентоспроможності та добробуту споживачів, оскільки платформи часто пропонують більш зручні, доступні та якісні послуги порівняно з традиційними гравцями. Тому, навіть в умовах обмежень, необхідно шукати баланс між регулюванням та стимулюванням розвитку платформної економіки, враховуючи її потенційні переваги та ризики для суспільства.

Зауважимо, це зовсім не означає, що ми захищаємо етатизм і державний “патерналізм” з його дуже негнучким підходом до технологічних змін. Ми не прихильниками “демонізації” платформ, якщо вони зменшують традиційний вплив держави на те, що вона звикла регулювати і утримувати як “своє”, давно і завчасно монополізувавши владу як таку. Так ми вказуємо на те, що окрім ринкової динаміки під впливом платформ і держава має навчатися бути більш динамічною під об’єктивним тиском платформ: і централізованих, і децентралізованих, бо альтернатива завжди є і буде збільшуватися як у виборі юрисдикцій, так і у форматах і формі отримання публічних послуг, які колись надавалися здебільшого державою: жодний уряд не може змусити своїх активних громадян обирати державу як єдиного і кращого постачальника послуг, це як мінімум.

Трансформаційний вплив платформ на економіку та суспільство має і свій політичний вимір, який проявляється в феномені ізоморфізму політики – процесі, за якого політичні системи та інститути починають наслідувати логіку та практики функціонування цифрових платформ. Цей ізоморфізм має різні форми прояву – від поверхневої імітації окремих інструментів та підходів платформ до більш глибокої трансформації принципів та механізмів врядування. В основі цього явища лежить прагнення політичних акторів адаптуватися до нових реалій платформного суспільства, використовуючи переваги

цифрових технологій для покращення взаємодії з громадянами, підвищення ефективності державних послуг та легітимізації своєї влади.

В умовах, коли цифрові платформи стають домінуючою інфраструктурою для соціальної взаємодії, економічної діяльності та циркуляції інформації, політичні системи та інститути зазнають тиску щодо адаптації до нових реалій. Цей тиск може проявлятися у різних формах ізоморфізму – від імітації окремих практик та інструментів платформ до більш глибокої трансформації структур та процесів врядування. З одного боку, ізоморфізм політики під впливом платформ можна розглядати як інституційну відповідь на зміну технологічного та соціального контексту. Політичні актори та організації прагнуть використовувати можливості цифрових платформ для покращення комунікації з громадянами, підвищення ефективності надання публічних послуг, залучення громадськості до процесів прийняття рішень тощо.

Такі ініціативи, як електронне урядування, онлайн-петиції, громадські консультації через соціальні мережі, можуть розглядатися як приклади ізоморфізму, спрямованого на осучаснення та легітимізацію політичних інститутів в очах суспільства. З іншого боку, ізоморфізм політики під впливом платформ може мати більш глибокі та неоднозначні наслідки для демократичного врядування. Адже логіка функціонування цифрових платформ, заснована на алгоритмічному управлінні, датафікації, персоналізації та монетизації уваги користувачів, не завжди сумісна з принципами прозорості, підзвітності, інклюзивності та захисту прав людини. Тому некритичне наслідування політичними інститутами моделей платформ може призводити до ерозії демократичних стандартів, поглиблення інформаційних бульбашок та поляризації суспільства, посилення маніпулятивних технологій в політиці тощо. В Україні процеси ізоморфізму політики під впливом платформ мають свою специфіку, зумовлену особливостями національного контексту. З одного боку, Україна демонструє значний прогрес у розвитку електронного урядування та цифровізації публічних послуг, про що свідчать високі позиції країни в міжнародних рейтингах. Запровадження таких платформ, як “Дія”, “Прозорро”, “Відкритий бюджет”, є прикладами успішної адаптації політичних інститутів до нових технологічних можливостей. Водночас, ці ініціативи поки що не призвели до більш глибокої трансформації принципів та практик врядування, яка б відповідала викликам платформного суспільства. З іншого боку, в Україні спостерігаються і більш проблемні прояви ізоморфізму політики, пов’язані з впливом платформ на електоральні процеси, публічний дискурс та інформаційну безпеку.

Одним з найбільш наочних прикладів трансформації традиційних галузей в Україні під впливом платформ є зміни в сфері роздрібної торгівлі та електронної комерції. Завдяки стрімкому розвитку маркетплейсів, таких як Rozetka, Prom.ua, OLX, а також сервісів доставки, як-от Nova Poshta, Укрпошта, Justin, відбувся перехід значної частини споживачів до онлайн-покупок. Якщо у 2016 році частка електронної комерції в роздрібному товарообігу України становила лише 3 %, то у 2021 році вона досягла 13 %, а за прогнозами може сягнути 20-25 % до 2025 року. Це призвело до зміни конкурентного ландшафту в ритейлі: традиційні офлайн-магазини та торгові центри втрачають трафік та доходи, в той час як онлайн-гравці нараховують свою частку ринку. Деякі традиційні ритейлери, такі як Епіцентр, Комфі, Фокстрот, змушені були розвивати власні онлайн-канали продажів та співпрацювати з маркетплейсами, щоб зберегти конкурентоспроможність.

Водночас, платформізація створила нові можливості для малого та середнього бізнесу, який отримав доступ до ширшої аудиторії покупців та простіші умови для старту онлайн-продажів. Держава, з одного боку, виграє від зростання електронної комерції через збільшення податкових надходжень та створення нових робочих місць в сфері логістики та е-комерції. З іншого боку, вона стикається з викликами щодо регулювання нових бізнес-моделей, захисту прав споживачів онлайн та підтримки офлайн-ритейлу в умовах пандемії.

Іншим прикладом трансформаційного впливу платформ на економіку України є зміни на ринку таксі та перевезень. Поява платформ Uber, Bolt та Uklon фактично зруйнувала традиційну модель таксі-сервісів, яка базувалась на диспетчерських службах, корпоративних автопарках та ліцензуванні водіїв. Натомість платформи запропонували модель, в якій будь-який водій з власним авто може надавати послуги перевезення, а пасажери можуть замовляти поїздки через мобільний додаток. Це призвело до значного зростання кількості таксі на ринку, зниження цін на перевезення та покращення якості сервісу для споживачів. Водночас, традиційні таксопарки втратили значну частку ринку та були змушені адаптуватися до нових умов конкуренції. Платформізація також створила нові можливості для підробітку та самозайнятості для десятків тисяч українців, особливо в умовах карантинних обмежень. Проте, держава стикнулася з викликами щодо регулювання діяльності платформ таксі, забезпечення безпеки перевезень та соціального захисту водіїв. Спроби запровадити обов'язкове ліцензування водіїв Uber викликали спротив з боку платформ та частини суспільства. У результаті, в 2021 році парламент України ухвалив закон, який легалізував роботу платформ таксі та встановив мінімальні вимоги до водіїв та автомобілів. Цей кейс демонструє, як платформи можуть кардинально змінювати цілі сектори економіки та кидати виклик традиційним підходам до регулювання.

Третім прикладом є вплив платформ на ринок фінансових послуг та банкінгу. Розвиток фінтех-екосистеми в Україні, зокрема поява необанків Monobank та sportbank, сервісів онлайн-платежів Portmone та LiqPay, P2P-обмінників Tether та Kuna, призвели до зміни споживчих звичок та очікувань щодо фінансових послуг. Клієнти все частіше віддають перевагу цифровим каналам взаємодії з банками, мобільним додаткам для управління фінансами та безготівковим розрахункам. Традиційні банки змушені інвестувати в розвиток цифрових продуктів та послуг, щоб втримати клієнтів та конкурувати з фінтех-стартапами. Наприклад, державний ПриватБанк запустив власний необанк Privat24 та активно розвиває екосистему цифрових сервісів. Водночас, платформи створюють нові ризики для фінансової стабільності та безпеки даних користувачів. Регулятор (Національний банк України) змушений адаптувати свої підходи до нагляду за фінтех-сектором, впроваджувати нові правила ліцензування та контролю за діяльністю платформ. Наприклад, в 2021 році НБУ ухвалив положення про регулювання операцій з електронними грошима та запровадив спрощену процедуру ліцензування для малих платіжних установ. Цей кейс ілюструє, як платформізація фінансового сектору може підвищувати доступність та зручність послуг для споживачів, але водночас вимагає нових регуляторних підходів для забезпечення стабільності та безпеки фінансової системи країни.

Таким чином, ці три приклади демонструють масштабні трансформаційні ефекти, які цифрові платформи справляють на ключові сектори

економіки України – роздрібну торгівлю, транспорт та фінансові послуги. Вони кардинально змінюють структуру цих ринків, моделі взаємодії між учасниками, умови конкуренції та регуляторне середовище. З одного боку, платформи створюють нові можливості для споживачів, малого бізнесу та інновацій. З іншого боку, вони кидають виклик традиційним гравцям та вимагають від держави адаптації своїх підходів до регулювання та захисту суспільних інтересів. Успішність трансформації економіки України в бік більш платформо-орієнтованої моделі залежатиме від здатності всіх стейкхолдерів – бізнесу, держави та споживачів – ефективно реагувати на ці виклики та використовувати можливості, які відкриває платформна економіка.

Далі розглянемо глибинні трансформаційні ефекти від платформ на прикладі традиційної автомобільної промисловості, зовсім не торкаючись послуг таксі. Розвиток концепції “мобільність як послуга” (mobility-as-a-service, MaaS) та зростання популярності шерінгових моделей використання автомобілів призводять до поступового скорочення попиту на нові авто та зміни бізнес-моделей автовиробників. Чому це важливо зараз? Традиційно автомобільна промисловість була побудована навколо моделі володіння автомобілем як основного способу задоволення потреб у мобільності. Автовиробники орієнтувалися на максимізацію продажів нових автомобілів, розширення модельного ряду та стимулювання попиту через маркетинг та кредитування. Однак, з розвитком цифрових технологій та зміною споживчих преференцій, ця модель почала давати збої.

Поява платформ спільного використання автомобілів, таких як Zipcar, BlaBlaCar, Turo, та розвиток сервісів таксі й райдшерінгу, як-от Uber, Lyft, Didi Chuxing, призвели до поступового зменшення потреби у володінні особистим автомобілем, особливо в містах. Споживачі почали віддавати перевагу моделі “доступу” до автомобіля за потреби, а не його постійному утриманню, що пов’язано зі значними витратами на купівлю, обслуговування, паркування та амортизацію. Згідно з дослідженнями, проведеними McKinsey&Company, до 2030 року частка пасажиро-кілометрів, які припадатимуть на сервіси мобільності, може зрости до 25–35 % у розвинених країнах та до 15–25 % у країнах, що розвиваються. Це означає, що значна частина населення може відмовитися від володіння особистим автомобілем на користь користування сервісами мобільності, що призведе до скорочення попиту на нові автомобілі і до розквіту платформних сервісів на основі інтернету речей і блокчейн. Далі, за оцінками Morgan Stanley, до 2030 року глобальні продажі нових автомобілів можуть скоротитися на 20–25 % порівняно з базовим сценарієм, що матиме значний негативний вплив на доходи та прибутки автовиробників. Крім того, розвиток електромобілів та автономних транспортних засобів може ще більше посилити цю тенденцію, оскільки вони мають довший життєвий цикл та потребують меншого обслуговування. У відповідь на ці виклики автомобільні компанії змушені переглядати свої бізнес-моделі та шукати нові джерела доходів. Вони інвестують у розвиток власних платформ мобільності та цифрових сервісів, співпрацюють з технологічними стартапами та освоюють нові ринки [13].

Зокрема, багато автовиробників почали розвивати власні сервіси каршерінгу, підписки на автомобілі та мультимодальні платформи мобільності. Наприклад, BMW та Daimler об’єднали свої сервіси каршерінгу DriveNow та Car2Go в єдину платформу SHARE NOW, яка доступна в 14 країнах Європи

та налічує понад 4 млн користувачів. Volkswagen Group розвиває платформу MOIA, що поєднує сервіси райдшерінгу, каршерінгу та мультимодальні транспортні рішення. General Motors створила власний бренд Maven для каршерінгу та підписки на автомобілі.

Інший підхід полягає в налагодженні партнерства з існуючими платформами мобільності для інтеграції автомобілів автовиробника в їхні сервіси. Так, Toyota інвестувала в Uber та розробляє спільно з компанією автономні транспортні засоби для сервісів райдшерінгу. Volvo та Waymo (підрозділ Alphabet) також працюють над створенням автономних автомобілів для платформ мобільності. Деякі автовиробники йдуть ще далі та трансформують свою бізнес-модель з продажу автомобілів на надання послуг мобільності. Зокрема, Porsche запустила сервіс підписки Porsche Passport, який дозволяє користувачам за фіксовану щомісячну плату мати доступ до різних моделей автомобілів марки та змінювати їх за потреби. Це дозволяє компанії отримувати регулярний дохід від користувачів та зменшити залежність від циклічності продажів нових автомобілів.

Концепція “мобільність як послуга” також відкриває можливості для автовиробників з надання супутніх послуг, таких як зарядка електромобілів, обслуговування та ремонт, страхування, фінансування тощо. Це дозволяє диверсифікувати джерела доходів та створювати додаткову цінність для клієнтів. Однак трансформація автомобільної галузі під впливом платформ мобільності також створює значні виклики для традиційних бізнес-моделей та вимагає суттєвих інвестицій в розвиток нових компетенцій та інфраструктури. Автовиробники повинні навчитися працювати в нових умовах, де ключовими факторами успіху стають не лише якість та дизайн автомобілів, а й зручність користування, інтеграція з цифровими платформами та екосистемами, аналіз даних та персоналізація сервісів.

Іншим важливим аспектом є забезпечення безпеки та надійності платформ мобільності, особливо в контексті розвитку автономних транспортних засобів. Це вимагає тісної співпраці між автовиробниками, технологічними компаніями та регуляторами для розробки відповідних стандартів та протоколів. В Україні ринок платформ мобільності перебуває на початковій стадії розвитку, але має значний потенціал для зростання. За даними дослідження PwC, у 2019 році обсяг українського ринку таксі та райдшерінгу склав близько \$500 млн, а його середньорічні темпи зростання до 2023 року оцінюються на рівні 13-15%. Основними гравцями на ринку є міжнародні платформи Uber та Bolt, а також локальні сервіси на кшталт Uklon, Norin та ін. Водночас, розвиток платформ мобільності в Україні стикається з низкою викликів, серед яких:

- недосконалість регуляторного середовища та правової бази для функціонування платформ мобільності, зокрема в частині ліцензування, оподаткування, страхування тощо;
- недостатній рівень цифрової грамотності та довіри населення до онлайн-сервісів, особливо в регіонах;
- висока вартість фінансування та обмежений доступ до капіталу для українських стартапів у сфері мобільності;
- відсутність власного виробництва електромобілів та слаборозвинена інфраструктура для їх зарядки, що стримує розвиток екологічно чистого транспорту.

Для подолання цих викликів та стимулювання розвитку платформної економіки в сфері мобільності, Україні необхідна комплексна державна політика, яка включала б наступні елементи:

1) Удосконалення нормативно-правової бази для функціонування платформ мобільності, зокрема в частині ліцензування, оподаткування, страхування, безпеки перевезень тощо. Це дозволить створити рівні умови для всіх учасників ринку та забезпечити належний захист прав споживачів.

2) Розвиток якісної та безпечної дорожньої інфраструктури, включаючи будівництво та ремонт доріг, створення виділених смуг для громадського транспорту, облаштування паркувальних зон та станцій зарядки електромобілів. Це підвищить привабливість сервісів мобільності та сприятиме їх інтеграції з громадським транспортом.

3) Стимулювання розвитку вітчизняних технологічних стартапів у сфері мобільності через механізми державно-приватного партнерства, надання грантів та податкових пільг, створення інкубаторів та акселераторів. Це дозволить зменшити залежність від іноземних платформ та створити локальні центри інновацій.

4) Запровадження державних програм з підвищення цифрової грамотності населення та формування культури користування онлайн-сервісами, особливо серед старшого покоління та в регіонах. Це розширить потенційну аудиторію користувачів платформ мобільності та підвищить їх довіру до сервісів.

Розвиток платформної економіки в сфері мобільності також матиме значні соціально-економічні наслідки для України. З одного боку, він сприятиме створенню нових робочих місць у сфері надання послуг мобільності, розробки програмного забезпечення, обслуговування транспортних засобів тощо. Кожне робоче місце в сфері платформної економіки може створювати до 5 додаткових робочих місць в суміжних галузях. З іншого боку, автоматизація та оптимізація транспортних процесів може призвести до скорочення традиційних робочих місць в сфері таксі, громадського транспорту, логістики тощо. Це вимагатиме адаптації ринку праці та системи освіти до нових реалій [17], забезпечення можливостей для перекваліфікації та навчання впродовж життя.

Ще одним важливим соціальним аспектом є забезпечення доступності та інклюзивності сервісів мобільності для всіх верств населення, включаючи людей з обмеженими можливостями, літніх людей, мешканців сільських та віддалених районів. Платформи мобільності можуть сприяти вирішенню проблеми транспортної дискримінації та підвищенню соціальної мобільності, але для цього необхідні цілеспрямовані зусилля з боку держави та суспільства. На макроекономічному рівні розвиток платформної економіки в сфері мобільності може мати значний позитивний вплив на зростання ВВП, підвищення продуктивності праці, залучення інвестицій та розвиток інновацій. За оцінками Світового банку, збільшення частки спільного користування автомобілями на 10% може призвести до зростання ВВП на 0,5—1 % завдяки більш ефективному використанню ресурсів та зниженню витрат на володіння автомобілем.

Водночас, розвиток платформ мобільності може мати дуже неоднозначний вплив на державний бюджет та систему оподаткування. З одного боку, зростання економічної активності та створення нових робочих місць призведе до збільшення податкових надходжень. З іншого боку, скорочення попиту

на нові автомобілі та пальне може зменшити надходження від акцизів та інших специфічних податків. Крім того, виникає питання щодо оподаткування самих платформ мобільності, які часто використовують складні схеми оптимізації та виводять прибутки в низькоподаткові юрисдикції. Для вирішення цих проблем та забезпечення справедливого розподілу переваг від розвитку платформної економіки, необхідна модернізація системи оподаткування та соціального захисту. Зокрема, доцільно розглянути можливість введення спеціальних податків або зборів для платформ мобільності, які враховували б їх вплив на інфраструктуру та зовнішні ефекти. Водночас, необхідно забезпечити прозорість та підзвітність платформ, зобов'язавши їх розкривати інформацію про обсяги діяльності, доходи та сплачені податки.

Іншим важливим напрямом є реформування системи соціального захисту та адаптація трудового законодавства до нових форм зайнятості, які виникають в рамках платформної економіки. Зокрема, необхідно розробити механізми захисту прав та інтересів працівників платформ, забезпечити їм доступ до соціального страхування, пенсійного забезпечення, медичного обслуговування тощо. Це дозволить уникнути ризиків прекаризації праці (тобто умови зайнятості стають нестабільними, непередбачуваними та менш захищеними для працівників) та зростання соціальної напруги. Цікавим прикладом у цьому контексті є ще й досвід американського штату Каліфорнія, де в 2020 р. було прийнято закон AB5, який зобов'язав платформи мобільності класифікувати своїх водіїв як найманих працівників, а не незалежних підприємців. Це дало водіям право на мінімальну заробітну плату, оплачувану відпустку, медичне страхування та інші соціальні гарантії. Хоча згодом цей закон було частково скасовано через референдум, ініційований самими платформами, він продемонстрував важливість пошуку балансу між інтересами бізнесу та суспільства.

Підсумовуючи, можна констатувати, що платформна економіка стала невід'ємною частиною сучасного економічного ландшафту, трансформуючи традиційні галузі, ринки та бізнес-моделі. Її вплив на макроекономічні процеси є комплексним і неоднозначним, створюючи як нові можливості, так і виклики для сталого розвитку. Враховуючи попередній аналіз, розвиток цифрових платформ в Україні стає новим і дуже важливим фактором для економічного відновлення України та відновлення ділової активності після війни: мільйони покалічених доль, зруйнованого житлового фонду і поранення будуть суттєво тиснути на появу робочих місць, а платформи потенційно дозволяють їх надати відносно швидко без фінансових зобов'язань з боку держави. Інформаційні платформи, як централізовані, так і децентралізовані, здатні суттєво трансформувати макроекономічні процеси, спрощуючи взаємодію між учасниками ринку, знижуючи трансакційні витрати та підвищуючи ефективність бізнес-процесів. Завдяки їх здатності створювати мережеві ефекти та нові бізнес-моделі, вони стимулюють розвиток малого та середнього підприємництва, забезпечуючи доступ до глобальних ринків. Проте для повноцінної інтеграції платформ в економіку України необхідна адаптація регуляторного середовища, розвиток цифрових навичок та інфраструктури. Важливо, щоб політика держави враховувала нові виклики, зокрема, монополізацію ринків, проблеми з конкуренцією та необхідність захисту прав споживачів і працівників.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших досліджень. На основі проведених досліджень можна зробити такі висновки:

1) Платформи трансформують традиційні ланцюги створення вартості, дозволяючи виробникам та споживачам взаємодіяти безпосередньо, без необхідності залучення посередників. Це призводить до зменшення трансакційних витрат, підвищення ефективності ринків та перерозподілу доданої вартості на користь учасників платформи. Водночас, платформи змінюють структуру галузевих ринків, знижуючи бар'єри входу для нових гравців та загострюючи конкуренцію. Завдяки мережевим ефектам та економії на масштабі, успішні платформи можуть швидко завойовувати значну частку ринку та встановлювати власні правила гри, що призводить до концентрації ринкової влади та потенційної монополізації. Це, в свою чергу, може мати неоднозначні наслідки для інновацій, якості продуктів та послуг, а також розподілу доходів між учасниками ринку. Крім того, платформи трансформують традиційні бізнес-моделі та організаційні форми, сприяючи розвитку спільної економіки, гіг-зайнятості та інших нестандартних форм економічної діяльності. Це створює виклики для регулювання ринків праці, соціального захисту та оподаткування, оскільки існуючі інститути та правила не завжди відповідають новим реаліям платформної економіки.

2) Розвиток платформної економіки в сфері мобільності є невідворотним трендом, який матиме далекосяжні наслідки для автомобільної галузі та транспортної системи України. З одного боку, він несе значні можливості для підвищення ефективності використання ресурсів, зниження екологічного навантаження, розвитку інновацій та створення нових робочих місць. З іншого боку, він створює нові виклики для традиційних бізнес-моделей, ринку праці, системи оподаткування та соціального захисту.

3) Для того, щоб максимізувати позитивні ефекти та мінімізувати ризики від платформізації мобільності, Україні необхідна проактивна та виважена державна політика, яка враховувала б інтереси всіх стейкхолдерів та базувалася на принципах сталого розвитку. Ключовими елементами такої політики мають стати створення сприятливого регуляторного середовища, розвиток якісної інфраструктури, підтримка вітчизняних інновацій, забезпечення доступності та інклюзивності сервісів мобільності, а також адаптація систем освіти, оподаткування та соціального захисту до нових реалій.

4) Навіть вже зараз, у розпал війни Україна має всі необхідні передумови для того, щоб стати одним з лідерів платформної економіки в сфері мобільності на регіональному рівні. Цьому сприяють високий рівень проникнення мобільного інтернету та смартфонів, наявність кваліфікованих IT-фахівців, вигідне географічне розташування та потенціал для розвитку електромобільності. Але для реалізації цього потенціалу необхідні цілеспрямовані та скоординовані зусилля держави, бізнесу та громадянського суспільства.

5) Як відповідь на безумовний тренд до платформізації суспільного життя і відповідний технологічний тиск на традиційні способи надання публічних послуг уряду адаптуються, масово практикуючи ізоморфізм публічної політики, який є комплексним та неоднозначним явищем. Це процес, у якому політичні системи і їхні інституції починають копіювати або віддзеркалювати структури і практики інформаційних платформ. Основні прояви ізоморфізму

включають зміну моделей комунікації, підхід до прийняття рішень на основі великих даних і стандартизацію політичних процесів через цифрові технології. Відповідно, для України важливо забезпечити, щоб адаптація політичних інститутів до нових реалій платформного суспільства відбувалася не механістично, а на основі чітких принципів та цінностей, спрямованих на захист суспільних інтересів та прав громадян. Це вимагає розвитку експертизи та компетенцій в сфері цифрового врядування, а також широкого суспільного діалогу щодо бажаних та небажаних форм ізоморфізму політики в українському контексті.

б) Як і будь-яке дослідження, результати цього дослідження відкриті для подальшої перевірки. Важливо розширити запропонований аналіз у кількох напрямках. По-перше, нинішні дані не дозволяють прямо дослідити процес прийняття рішень, що передуює формуванню політики, пов'язаної з цифровою платформною економікою. Дослідження може вирішити цю проблему, зосередившись на економічних і політичних передумовах. По-друге, важливо оцінити вплив цифрової економіки на національні результати та її взаємозв'язок з місцевою підприємницькою екосистемою.

Подальші дослідження у цій сфері мають фокусуватись на розробці конкретних механізмів та інструментів державної політики щодо стимулювання розвитку платформної економіки в сфері мобільності, оцінці їх потенційного впливу на макроекономічні показники та ринок праці, а також на пошуку оптимальних моделей оподаткування та соціального захисту в умовах платформізації. Важливим напрямом також є вивчення міжнародного досвіду регулювання платформ мобільності та можливостей його адаптації до українських реалій. Особливої уваги заслуговує дослідження впливу платформ мобільності на розвиток концепції “розумних міст” та інтеграцію різних видів транспорту в єдину систему мобільності. Це передбачає аналіз потенціалу використання великих даних, генерованих платформами, для оптимізації транспортних потоків, зниження заторів та підвищення ефективності використання інфраструктури. Водночас, виникають питання щодо забезпечення конфіденційності та безпеки даних, а також ризиків надмірного контролю з боку платформ над міським середовищем.

Нарешті, важливо дослідити соціальні та етичні аспекти платформізації мобільності, зокрема її вплив на доступність та якість транспортних послуг для різних верств населення, зміни в характері праці та зайнятості, а також ризики дискримінації та посилення соціальної нерівності. Це передбачає міждисциплінарний підхід із залученням експертів з економіки, соціології, психології, етики та інших галузей знань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дунаєв І., Коваленко М. Нові траєкторії регулювання інформаційних платформ і платформної економіки заради суспільного блага. *Актуальні проблеми державного управління*. 2022. № 2 (61). С. 6–24. URL: <https://periodicals.karazin.ua/apdu/article/view/21840/20243> DOI: <https://doi.org/10.26565/1684-8489-2022-2-01>
2. Кудь А. А. Глобальна проблема наростання економічної нерівності та токенизація активів як перспектива її вирішення. *Економічний аналіз*. 2023. Том 33. № 2. С. 7–24. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2023.02.007> URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/5654>

3. Acemoglu D., Akcigit U., Kerr W. Networks and the Macroeconomy: An Empirical Exploration. *NBER Macroeconomics Annual*. 2015. Vol. 30. URL: <https://www.journals.uchicago.edu/doi/10.1086/685961>
4. Acemoglu D., Restrepo P. Robots and jobs: Evidence from US labor markets. *Journal of Political Economy*. 2020. № 128 (6). С. 2188–2244. URL: <https://www.journals.uchicago.edu/doi/epdf/10.1086/705716>
5. Barak-Corren N., Kariv-Teitelbaum Y. Behavioral responsive regulation: Bringing together responsive regulation and behavioral public policy. *Regulation & Governance*. 2021. № 15. С. S163–S182. DOI: <https://doi.org/10.1111/rego.12429>
6. Digital Markets Act: Regulation (EU) 2022/1925, 18 July 2022. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/1925/oj>
7. Digital Services Act: Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market For Digital Services and amending Directive 2000/31/EC (Digital Services Act) (Text with EEA relevance). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj>
8. Fu X., Avenyo E., Ghauri P. Digital platforms and development: a survey of the literature. *Innovation and Development*. 2021. № 11 (2–3). С. 303–321. DOI: <https://doi.org/10.1080/2157930X.2021.1975361>
9. Hemesath S., Tepe M. Multidimensional preference for technology risk regulation: The role of political beliefs, technology attitudes, and national innovation cultures. *Regulation & governance*. 2024. Vol. 18. Is. 4 (October 2024). С. 1264–1283. DOI: <https://doi.org/10.1111/rego.12578>
10. Kruk S., Toonen H., Bush S. Digital sustainability assurance governing global value chains. *The case of aquaculture. Regulation & governance. (October 2024)*. 2024. Vol. 18. Is. 4. С. 1153–1170. DOI: <https://doi.org/10.1111/rego.12571>
11. Lafuente E., Ács Z., Szerb L. Analysis of the digital platform economy around the world: A network DEA model for identifying policy priorities. *Journal of Small Business Management*. 2022. № 62 (2). С. 847–891. DOI: <https://doi.org/10.1080/00472778.2022.2100895>
12. Laux J., Wachter S., Mittelstadt B. Trustworthy artificial intelligence and the European Union AI act: On the conflation of trustworthiness and acceptability of risk. *Regulation & Governance*. 2023. № 18 (1). С. 3–32. DOI: <https://doi.org/10.1111/rego.12512>
13. Liu P. Positive, negative, ambivalent, or indifferent? Exploring the structure of public attitudes toward self-driving vehicles on public roads. *Transportation Research Part A: Policy and Practice*. 2020. № 142. С. 27–38.
14. Marsden Ph., Podszun R. Restoring Balance to Digital Competition – Sensible Rules, Effective Enforcement. Berlin, 2020. 90 c. URL: <http://surl.li/oconug>
15. OECD. Summary of Discussion of the Hearing on Competition Economics of Digital Ecosystems. Annex to the Summary Record of the 134th Meeting of Competition Committee held on 1–3 December 2020. Paris : OECD, 2020. 7 c. URL: <http://surl.li/fxfsh>
16. Paul R. European artificial intelligence “trusted throughout the world”: Risk-based regulation and the fashioning of a competitive common AI market. *Regulation & governance*. 2024. Vol. 18. Is. 4 (October 2024). С. 1065–1082. DOI: <https://doi.org/10.1111/rego.12563>
17. Stockmann D. Tech companies and the public interest: the role of the state in governing social media platforms. *Information, Communication & Society*. 2022. № 26 (1). С. 1–15. DOI: <https://doi.org/10.1080/1369118X.2022.2032796>
18. UNCTAD. The ‘New’ Digital Economy and Development. UNCTAD Technical Notes on ICT for Development. No. TN/UNCTAD/ICT4D/08 dated October 2017. New York : UNCTAD, 2017. 41 c. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/tn_unctad_ict4d08_en.pdf
19. WEF. Impact of the Fourth Industrial Revolution on Supply Chains / World Economic Forum, BVL International. Geneva : WEF, 2017. 22 c. URL: <http://surl.li/blruqn>
20. WEF. The Future of Capital Markets: Democratization of Retail Investing. Geneva: WEF, 2022. 95 c. URL: <http://surl.li/nfzyiw>

Стаття надійшла до редакції 15.09.2024 р.

Стаття рекомендована до друку 28.10.2024 р.

Dunayev I. V.,

Doctor of Science in Public Administration, Professor,
Professor of Economic Policy and Management Department,
Education and Research Institute of Public Administration, V. N. Karazin Kharkiv National University,
4, Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine

e-mail: i.dunaev@karazin.ua

<https://orcid.org/0000-0002-0790-0496>

Lugovenko N. V.,

PhD in Public Administration, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Economic Policy and Management,
Education and Research Institute of Public Administration, V. N. Karazin Kharkiv National University,
4, Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine

e-mail: nata_vict@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0003-0386-7630>

Gryshina N. M.,

PhD in Public Administration, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Law, National Security and European Integration,
Education and Research Institute of Public Administration, V. N. Karazin Kharkiv National University,
4, Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine

e-mail: grishina@karazin.ua

<https://orcid.org/0000-0002-3125-6741>

MACROECONOMIC EFFECTS OF CENTRALIZED AND DECENTRALIZED DIGITAL PLATFORMS FOR BUSINESS ACTIVITIES RECOVERY IN UKRAINE

Abstract. The paper explores the macroeconomic effects of the development of centralized and decentralized digital platforms and their role in reviving business activity in Ukraine. The authors analyse the transformational impact of platforms on traditional sectors of the economy, the labour market, and the system of public governance. Special attention is paid to the synergy of platforms with other digital technologies, such as artificial intelligence, big data analytics, and the Internet of Things. The article conceptualizes the platform economy as a new stage of capitalism, characterized by a shift in emphasis from the production of goods and services to the creation of a technological infrastructure for the interaction of economic agents. Platforms act as intermediaries that provide a link between producers and consumers, suppliers and customers, employers and employees. They create conditions for the realization of network effects and the reduction of transaction costs and information asymmetry. Using the automotive industry as an example, the authors examine changes in business models under the influence of the “mobility as a service” concept and the sharing economy. The authors also investigate the phenomenon of policy isomorphism, when political institutions begin to imitate the logic of platforms’ functioning. Based on the analysis of international experience and Ukrainian cases of platformization in retail, transport, and financial services, the authors offer recommendations for state policy to stimulate the development of the platform economy in Ukraine. In particular, they emphasize the need to adapt the regulatory environment, develop digital infrastructure and skills, support domestic innovations, and ensure the inclusiveness of platform services. The article has an interdisciplinary character and will be of interest to researchers, policymakers, and practitioners dealing with the digital transformation of the economy and society. The authors conclude that the successful transformation of Ukraine’s economy towards a more platform-oriented model will depend on the ability of all stakeholders – business, government, and consumers – to effectively respond to these challenges and take advantage of the opportunities offered by the platform economy.

Keywords: *information platforms, national economy, platform economy, public administration, Ukraine's recovery, reconstruction.*

REFERENCES

1. Dunayev, I., & Kovalenko, M. (2022). New traces of regulation of information platforms and a platform-based economy for the new public good. *Pressing Problems of Public Administration*, 2(61), 6–24. DOI: <https://doi.org/10.26565/1684-8489-2022-2-01> [in Ukrainian]

2. Kud, A.A. (2023). Global problem of growing economic inequality and tokenization of assets as a prospect of its solution. *Economic Analysis*, 33(2), 7–24. DOI: <https://doi.org/10.35774/econ2023.02.007> [in Ukrainian]
3. Acemoglu, D., Akcigit, U., & Kerr, W. (2015). Networks and the Macroeconomy: An Empirical Exploration. *NBER Macroeconomics Annual*, 30. URL: <https://www.journals.uchicago.edu/doi/10.1086/685961>
4. Acemoglu, D., & Restrepo, P. (2020). Robots and jobs: Evidence from US labor markets. *Journal of Political Economy*, 128(6), 2188–2244. URL: <https://www.journals.uchicago.edu/doi/epdf/10.1086/705716>
5. Barak-Corren, N., & Kariv-Teitelbaum, Y. (2021). Behavioral responsive regulation: Bringing together responsive regulation and behavioral public policy. *Regulation & Governance*, 15, S163–S182. DOI: <https://doi.org/10.1111/rego.12429>
6. Digital Markets Act: Regulation (EU) 2022/1925, 18 July 2022. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/1925/oj>
7. Digital Services Act: Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market For Digital Services and amending Directive 2000/31/EC (Digital Services Act) (Text with EEA relevance). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj>
8. Fu, X., Avenyo, E., & Ghauri, P. (2021). Digital platforms and development: a survey of the literature. *Innovation and Development*, 11(2–3), 303–321. DOI: <https://doi.org/10.1080/2157930X.2021.1975361>
9. Hemesath, S., & Tepe, M. (2024). Multidimensional preference for technology risk regulation: The role of political beliefs, technology attitudes, and national innovation cultures. *Regulation & Governance*, 18(4), 1264–1283. DOI: <https://doi.org/10.1111/rego.12578>
10. Kruk, S., Toonen, H., & Bush, S. (2024). Digital sustainability assurance governing global value chains: The case of aquaculture. *Regulation & Governance*, 18(4), 1153–1170. DOI: <https://doi.org/10.1111/rego.12571>
11. Lafuente, E., Ács, Z., & Szerb, L. (2022). Analysis of the digital platform economy around the world: A network DEA model for identifying policy priorities. *Journal of Small Business Management*, 62(2), 847–891. DOI: <https://doi.org/10.1080/00472778.2022.2100895>
12. Laux, J., Wachter, S., & Mittelstadt, B. (2023). Trustworthy artificial intelligence and the European Union AI act: On the conflation of trustworthiness and acceptability of risk. *Regulation & Governance*, 18(1), 3–32. DOI: <https://doi.org/10.1111/rego.12512>
13. Liu, P. (2020). Positive, negative, ambivalent, or indifferent? Exploring the structure of public attitudes toward self-driving vehicles on public roads. *Transportation Research Part A: Policy and Practice*, 142, 27–38.
14. Marsden, Ph., & Podszun, R. (2020). Restoring Balance to Digital Competition – Sensible Rules, Effective Enforcement. Berlin. URL: <http://surl.li/oconug>
15. OECD. (2020). Summary of Discussion of the Hearing on Competition Economics of Digital Ecosystems. Annex to the Summary Record of the 134th Meeting of Competition Committee held on 1–3 December 2020. Paris: OECD. URL: [https://one.oecd.org/document/DAF/COMP/M\(2020\)2/ANN5/FINAL/en/pdf](https://one.oecd.org/document/DAF/COMP/M(2020)2/ANN5/FINAL/en/pdf)
16. Paul, R. (2024). European artificial intelligence “trusted throughout the world”: Risk-based regulation and the fashioning of a competitive common AI market. *Regulation & Governance*, 18(4), 1065–1082. DOI: <https://doi.org/10.1111/rego.12563>
17. Stockmann, D. (2022). Tech companies and the public interest: the role of the state in governing social media platforms. *Information, Communication & Society*, 26(1), 1–15. DOI: <https://doi.org/10.1080/1369118X.2022.2032796>
18. UNCTAD. (2017). The ‘New’ Digital Economy and Development. UNCTAD Technical Notes on ICT for Development. No. TN/UNCTAD/ICT4D/08. New York: UNCTAD. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/tn_unctad_ict4d08_en.pdf
19. WEF. (2017). Impact of the Fourth Industrial Revolution on Supply Chains. Geneva: WEF. URL: <http://surl.li/blruqn>
20. WEF. (2022). The Future of Capital Markets: Democratization of Retail Investing. Geneva: WEF. URL: <http://surl.li/nfzyiw>

The article was received by the editors 15.09.2024.

The article is recommended for printing 28.10.2024.